
Det trengs mot

GEIR WENBERG JACOBSEN

geir.jacobsen@ntnu.no

Geir Wenberg Jacobsen er professor emeritus ved Fakultet for medisin og helsevitenskap, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, og tidligere medisinsk redaktør i Tidsskriftet.

Og det trengs menn.

Foto: Tidsskriftet

I 1899 komponerte Johan Nicolaisen (1847–1929) sangen «Gymnastikkmarsj» (1), bedre kjent som «Mot i brystet». Vi hadde sang på folkeskolen, og i slutten av første vers oppsto en konflikt fordi halve klassen sang «slike *jenter*, det vil Gamle Norge ha». Læreren lot det passere. Andre vers starter med å lovprise *guttens* vågemot etterfulgt av «Jenten etter, fæle ting hva slike unge våger. Du skal se en vakker dag hun gutten når». Det bemerkes at *når* og *slår* brukes om hverandre. Med vekt på dagens situasjon i skolen, er *slår* det mest naturlige. Opptaket til medisinstudiet i Norge taler samme språk.

En gammel høflighetsfrase fra oppveksten sa at «damene har rangen, men ikke i trappegangen». Kvinner i kjole eller skjørt skulle slippe nysgjerrige innblikk nedenfra på vei opp trappen. Dagens tvekjønnede kleskode har fjernet mye av snerten i uttrykket. Derimot finnes det andre trapper og stiger å forsere, ikke minst karrierestigen. Erfaringsmessig har kvinner til nå aldri hatt noen forrang – snarere tvert om. Fortsatt kan menn dokumentere solide demografiske fortrinn som alder, kompetanse og status.

En sakkyndigerklæring jeg avga i 2009 gjaldt påstand om vitenskapelig uredelighet, der en kvinnelig stipendiat hadde innklaget en merittert mannlig professor. Jeg skrev blant annet følgende: «Det kan være grunn til å påpeke en åpenbar asymmetri i maktforholdet, det vil si den ene mot de mange, eventuelt den etablerte mot den ennå ikke (fullt) etablerte» (2). Selv uten å trekke inn partenes kjønn, er saken dessverre like vanlig som den er trist.

Litteraturhistorikeren Sara Danius fikk sete i Svenska Akademien som den niende kvinnen siden opprettelsen i 1786. Hun ble fjernet fra embetet som institusjonens *ständige sekreterare* da balladen om seksuell trakassering, kameraderi, lekkasjer og økonomiske misligheter kulminerte våren 2018 (3). Fremtredende norske kvinner som Åshild Mathisen, redaktør i Vårt Land, og Berit Svendsen, direktør i Telenor, led nylig samme skjebne (4, 5). Felles for alle var at de ønsket å fortsette i stillingen, men ble sagt opp eller valgte å gå. Det vil alltid være glidende overganger mellom faglig uenighet, personkonflikt, trakassering, mobbing, utfrysing, utstøting – og glemsel. Et problem med trakassering av ikke-seksuell karakter er at den opptrer mer utilgjengelig og følgelig er vanskeligere å påvise, dokumentere og bli trodd på (6). Tilfellene bekrefter et vedvarende mønster av sterke menn som vinner frem og kvinner som fases ut via kulissene.

Eksemplene kan lett forbindes med dagens medisin og academia. Flertallet av norske leger er kvinner – de utgjør i dag to tredeler blant dem under 40 år. Kvinnene vil sette et tydelig preg på norsk medisin i tiden fremover. Alle parter taper og ressurser går til spille når kvinnelige leger blir forbigått eller føler at de må skifte spesialitet, slutte helt eller holde ideene sine for seg selv. Snart ti år har gått siden den omtalte saken over. Desto verre er det at asymmetrien i maktutøvelse fortsatt synes å gå i menns favør.

Under studiet kommenterte vår professor i rettsmedisin Jon Lundevall (1919–91) en tidsaktuell situasjon på sitt lakoniske vis: Man ligger ikke med sine pasienter. Man gjør bare ikke det! Etertiden skulle vise at ikke alle fikk med seg dette poenget. Det er nærliggende å dra argumentet videre til kolleger og stipendiater: Man gjør bare ikke sånn!

I mange miljøer sirkulerer vandrehistorier om han som «feide over» halve avdelingen, en annen som benyttet nattevaktens soverom til ekstrakurrikulære øvelser, han som tok en «stand up» i trapperommet under julefesten, eller professoren på kongress som bare ville hjelpe stipendiaten opp på rommet med kofferten. Historiene har svært vide konfidensintervaller, fra «ingen røyk uten ild» til «fjæra og de fem høns». Men det er mer enn en anelse uklokt når seksjonsoverlegen inviterer to yngre kvinnelige kolleger på pornoshow i utlandet og en hånd underveis forviller seg frem på den fremtidige stipendiaten.

«Til sist», sa borgerrettsforkjemperen Martin Luther King jr. (1929–68), «er det ikke ordene fra våre motstandere vi husker, men tausheten fra våre venner». Unnfallenhet i møtet med så vel seksuell som annen trakassering må avløses av mot og handling. Forutsetning nr. 1: Den som våger å melde fra, skal ha et berettiget håp om å bli tatt på alvor. Forutsetning nr. 2: Det må være en rimelig kjønnsbalanse blant dem som skal håndtere meldingen, og det må være en kompromissløs holdning rettet mot trakassering som diffunderer inn i hele organisasjonen. Som Sara Danius sa: «Man skal ikke bare ta hånd om de råtne, men alle eplene i kurven» (7).

LITTERATUR

1. Forside. Tidsskr Nor Legeforen 2014; 134: 907.
<https://tidsskriftet.no/2014/05/forsidebildet/forsiden-o> (5.9.2018).
2. Tidemann G. Anklage om forskningstyveri: All dokumentasjon bør vurderes. Uniforum. <https://www.uniforum.uio.no/nyheter/2016/06/all-dokumentasjon-bor-vurderes.html> (5.9.2018).
3. Ellefsen B. Sara Danius er ute. Morgenbladet 12.4.2018.
<https://morgenbladet.no/boker/2018/04/sara-danius-er-ute> (4.9.2018).
4. Carlsen MR, Owe TA. Vårt Land-redaktøren blir oppsagt: – Jeg er helt knust. NRK. https://www.nrk.no/kultur/vart-land-redaktoren-blir-oppsagt_-_jeg-er-helt-knust-1.13976432 (5.9.2018).
5. Nilsen AA, Moe S. Berit Svendsen går av som sjef for Telenor Norge. E24. <https://e24.no/jobb/telenor/berit-svendsen-gaar-av-som-sjef-for-telenor-norge/24431832> (5.9.2018).
6. Aftenposten mener: Det tas for lett på trakassering. Aftenposten 10.12.2017.
<https://www.aftenposten.no/meninger/leder/i/zLGBAq/Aftenposten-mener-Det-tas-for-lett-pa-trakassering> (5.9.2018).
7. Sommar i P1. Episode: Sara Danius. Radioprogram. Sveriges Radio 18.8.2018. <https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1077323?programid=2071> (4.9.2018).

